

ՀԱՆԳԱՆԱ ԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐՈՒԷԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը գերեցիկ գաղափարն ունեցած է Արփլանի ի պատիւ յուշարձան մը կանգնելու Երևանի մէջ . արտօնութիւն ստացած է արդէն կառավարութիւնը, և դիմած Հայ արձանագործներու որպէս զի յուշարձանի ծրագիրներ ուզարկեն և ստացած է քանի մը Հայ արձանագործներու աշխատութիւնը . այնպէս որ կը ձեռնարկուի որոշել լաւագոյն ծրագիրը և պատուիրել յուշարձանին յորինումը : Գոթարդարար, Կուլտուրական Միութիւնը որ 18000 ռուպլիի գումար մը անհրաժեշտ նկատած էր այդ գործին համար, չէր խորհած միևնոյի տանձ՝ Հայ արձանագործներու դիմելէ առաջ՝ այդ գումարը ապահովել . թերևս կը կարծէր թէ այդքան համակրելի գաղափարի մը համար՝ Հայ հասարակութիւնը ինքնաբերաբար խելոյն պիտի գոյացնէր այդ գումարը : Արդ, Հայ արձանագործները իրենց նիհար միջոցներով բաւական ստուար զոհողութիւններ յանձն առած՝ մաքթութիւնը պարտաւորած և ուղարկած են, մինչդեռ հարկ եղած գումարին տեղ՝ կայ միայն ու միայն 200 ռուպլի : Բագուի Հայերը, որ Հայ ազգին ամենէն հարուստ մասը կը կազմեն, այդ գումարը չփութացին նուիրել : Աւ զարմանալի չէ ասիկա : Երբ կան որբեր, այրիներ, ցաւաբարներ, հաշմանդամներ, յիմարներ, կոտորածի փախած արիւնդուայ սովալլուկներ, Հայ ունեւորը իր պարտականութիւնը կը կատարէ . երբ զուտ մտաւորական վեհ, խորիտ, լուսաւոր գաղափարի մը իրականացման պէտք է օժանդակել, Հայ ունեւորը՝ բաց ի ամենացանցաւ բացառութիւններէ, անտարբեր կը ձեռնարկուի Կուլտուրական Միութիւնը, ձարահատ, դիմեց Տիւն մեթոսին, թատերական ներկայացում մը տալ ի նպաստ այդ գաղափարին . ներկայացումէն գոյացաւ 2000 ռուպլի, սիրուն գումար, բայց որ դեռ շատ հեռու է 18000էն : Այս խղճալի կացութիւնը տեսնելով, Քիֆլիսի Հորիզոն թերթին մէջ՝ մեծատաղանդ բանաստեղծ Յով. Թումանեան սքափառ գաղափարն ունեցաւ դիմելու

լու Հայ աղքատիկ քանկներուն . քանի որ խոշոր քանկները փակ կը ձեռնարկ, բայց, թող կողմնակից կանգնուի Երփլանի արձանը, Հանգանակութիւնը բացուած է Հորիզոնի խմբագրութեան կողմէ : Ժողովրդական հանգանակութեան մը գաղափարը անհունապէս սիրելի է մեզի : Այդ մասին որոշապէս գրած ենք Անանիի նախորդ թուի նախօրեւածին մէջ : Սխալ է որ ազգի մը մէջ ամէն բան հարուստներէն սպասուի : Ամէն Հայ՝ մեծ նպատակներու ի նպաստ՝ պէտք է իր չափով զոհողութիւն մը յանձն առնէ : Բայց, ո՞վ տխրութիւն, այս ժողովրդական հանգանակութիւնն ալ շատ փայլուն արդիւնք մը չառաւ ցարդ : Երկու ամիս է որ սկսած է և գեո 600 ռուպլի գոյացած է միայն :

Ինչքան աւելի եւանդ, փութկոտութիւն, նոյն խիղճ զոհաբերութիւն ցոյց կուտանք Հայերս, երբ մենէ մէկուն հորը փորելու վրայ է խնդիրը ...

Յաւալի չէ՞ Աւաղին անգամն է որ Հայ ազգը յուշարձան մը պիտի կանգնէ իր մեծ զաւակներէն մէկուն . օտարները ո և է արգելք դրած չունին, ընդհակառակն, կառավարութիւնը ինքն շնորհով թալլաւութիւնը : Անը որուն ի պատիւ պիտի կանգնուի յուշարձանը . ամբողջ Հայութենէն պաշտօնած անդուգական հեղինակն է Վերջ Հայաստանի, Հայ մը որուն անունը միայն քաղցրութիւն մը և հպարտութիւն մըն է ամէն Հայու՝ ինչ կուսակցութեան կամ դասակարգի պատկանի անիկա ...

Մենք կը նկարենք մեր բոլոր ընթերցողներէն իրենց նուիրատուութիւնները փութացնել Հորիզոնին (Journal Horizon, Tiflis, Caucase) : Եւ կը խնդրենք բոլոր Հայ թերթներէն որ արձագանք հանդիսանան Հորիզոնի կողմն և իրենք ալ հանգանակութիւններ բանալով ուղարկեն Կուլտուրական Միութեան : Աղքատ կամ հարուստ, պահպանողական՞ կամ ազատական, թրքահայ, պարսկահայ կամ ռուսահայ, արեւելահայ պէտք է մասնակցի այդ հանգանակութեան :

Յուշարձանը պէտք է զետեղուի Երևանի հրապարակներէն մէկուն մէջ . Մենք համաձայն չենք Լեօնի որ կ'առաջարկէ քանդակուի մէջ կանգնել զայն . յուշարձանը պէտք է ցցուի Երևանի մէջ, նախ որովհետեւ բազմամարդ

քաղաքի մը մէջ այդ արձանը կանգնելով աւելի լուս պատուած կ'ըլլանք Աբովեանի յիշատակը, երկրորդ՝ որովհետեւ պատշաճ է և արդար է որ ասիական բռնակալութիւնը խորհրդանշող և այժմ քայքայուած «բերդ»ին դիմացը կանգնի յաղաթողութեան առաջին հայ դիւ-ցադներգական յուշարձանը:

ՀՐԱՇԳԻՆ ԱՂԲԻՐԸ

Պատգիւղայի «Դեղեմբան աղբիւր»ի յիշատակին:

Աղջիկ, եկուր, քեզ տանիմ
Բըլլան գօտի եղող ճերմակ ուղիէն
Աւելի աղբիւրն հրաշքին:
Հիւանդներուն թափօրն անոր կը դիմէ
Արեւին տակ հաղայով:
Լուրթ ու կարմիր վարշամակով, խուռներած,
Կ'երթան դանդաղ. կը լրսն ձայնն աղօթքին
Բըլլան գօտի եղող ճերմակ ուղիէն:
Չեղք ինձի տուր, դո՛ւստր, աչքերդ ծածկէ
Չիւնապարտի քողի տակ
Որ զգաս — խոր մինչեւ զլաշիւ հոգւոյ —
Արեւակին հասն առաջը
Որ շուրջը մեր կը բաժնուանայ աւասիկ
Ընդորրաւէտ աչքիէն:
Տիրենք որուն տակ լայնշի
Որ կարմրին տղայներն, ո՛րքան ատուք.
Որ թափանցէ կարակոր
Կարծես գինին — որ աշան
Ծունկերսդ ուժ պիտի տայ —
Հողին վրայ պիտի թափի անհամբեր:
Քալէ, աղջիկ, քալէ,
Ծօռ է աղբիւրն հրաշքին:

Ատախտարակ ամբողջ զան չըմական,
Աղջիկ, տես, ի՜նչպէս հըրօք կը բրդիկ
Օպաւին ծոցէն դուրսն մէջ:
Սարաւանդէն թըխալուող ծորնին
Անոր վրայ է կախուր:
Ո՛րքան ծաղրիտ ակին մէջ.
Եւ գուռն մէջ սրբան լոյս:
Հովիտն խորը թաւնուած
Ան աղամանկ ու երգ է,
Երգ ճնն է ան մնութեան մէջ զըլլուն,
Որուն ի լուր Մայր Բնութիւնը շուրջի
Գիշերուան մէջ կ'աշաւէսի կը մեղմէ
Ծըլարձակման աշխատանքն իր ծանրակիր:
Հեռունիւրէն ու խորիւրէն ան կու գայ. —
Կ'անցնի թաքուն անձանիւրէ՛ ուր անկախ
Երթաբարձր կան լազուարդ
Նայարներու աչքերուն պէս արտառուղ,
— Ուր կան հուրեր, լոյծ սակի լրճակներ,
— Լայնածաւալ անառներ՝

Իրենց մէջի ճրբըրկին հետ անխաղած,
Ուր կան բրածոյ աղամանդեայ խրուրդներ,
Մարգարտացած հին օձեր.
Ուր կայ սառույց բերքեղայ՝
Որուն հալիւ կը համարին
Մայրիւններուն վիճապատառ արձաններն...
Հեռունիւրէն ու խորիւրէն ան կու գայ:
Եւ կը պատմեն թէ առած է ան օրէն
Պայծառութիւնն իր լուսեղ՝
Երբ սրբունի ճր ձօնակալ գիւղերէն
Եկու անոր մէջ լուալ
Համառ աչքերն այլմարդէ բնաւ չհամբուրած:
Ո՛հ, ջուրն է սուրբ. աղջիկ, ջուրն դի՛ է՝
Կ'երեքմանի հոտ բուրդ
Ըմէն տեսակ տխուրու:
Հիւանդներուն հօտն ահա
Ի՜նչպէս անոր լոյսին վրայ կը հակի:
Կ'ըմպէ՛ն, կ'ըմպէ՛ն, և ջուրն մէջ՝ կը հոգան.
Կ'ըմպէ՛ն, կ'ըմպէ՛ն, և ջուրն մէջ կը աղբան:
Կինը են, տես, որ բնաւ
Վարդ չըլլանքներն և վարդ պտեր չունեցան.
Շրթխաթող արտերուն մէջ թունաբեր
Ծառնին բունին վրայ բունաղ
Սունկերուն պէս լեղիւցան:
Իրենց արգանդը երբեք
Բեղմնաւորել չըզօրեց սերմն առնական:
Կ'ըմպէ՛ն, կ'ըմպէ՛ն, և կը կապեն մաքրենի
Մօրենիւն ճիւղերուն
Հարսանական հուրը նարանին իրբը նուէր,
Եւ աւասիկ պատկերին իրենց ծիծերուն
Անգամ ճնն ալ կը թաթախեն արեւիւրին
Զովութեան մէջ, — ու կ'ըմպեն:
Տըլաքներ են, պատանիներ ջրախառուր,
Գործառուին մէջ ճննած,
Որոնց աչքին մէջ խուճեց
Միւսն մ'հրանդ ու տեստես, կամ սրոնց
Թեւն ու սրբունքը մեքենան հաստաբետ
Իրբու վիշապ մ'անկի՛
Խըլեց, խառնեց, կուռ ժանկար կասկեց:
Կու գան ահա նրբիական ջուրն մէջ
Լուալ իրենց Աշխատանքի վերքերուն
Բերանն հրաբոր, և բիծերն
Իրենց երկուր թարթիլին:
Կուրք են, տես, ժանկաղաղը քուրք են,
Որ բարձի վրայ հալեցան
Փրկութիւններու պէս լուրի.
Որոնց թոքն կէտն, աւաղ,
Դատարկեց որդը սիրոյ
Եւ արդէն իսկ պըտըտցոյ
Անոնց սրբոյն վրայ ստիւնն իր զըրալն.
Ահա լայնշի քողերուն տակ կը հակին
Աղբիւրն վրայ, կը խըմն փա՛կ աչքերով.
Աւերն իրենց գէճերուն
Չբտեցնելու համար խորունկ ջուրն՝
Կը խըմն փա՛կ աչքերով:
Եւ կը զօղեն մաղկերէն փունջ մ'օծանուտ
Մօրենիւն՝ արդէն նուէրով բեռնաւոր,
Ու կը դառնան ճրբունիւրէրով աղօթքի
Իրբան գօտի եղող ճերմակ ուղիէն: